

Asia: VN/34692/2024

Lausuntopyyntö toimeentulotuen kokonaisuudistuksesta

Lausunnonantajan lausunto

Velvoitteeseen ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi, velvoitteeseen hakea ensisijaista etuutta ja perusosan alentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Perusosan suuruuteen liittyvä lausuntopalaute:

-

Tiedon saamiseen ja luovuttamiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Kunnan rahoitusosuuden lisäämiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Asumismenojen tarkentamiseen liittyvä lausuntopalaute:

-

Vaikutusten arviointiin liittyvä lausuntopalaute:

-

Muu lausuntopalaute:

Ehdotetuilla muutoksilla ei olisi merkittäviä vaikutuksia Maahanmuuttoviraston toimintaan.

Turvapaikanhakijoiden vastaanottopalveluiden ja vastaanottorahan kannalta Maahanmuuttovirasto esittää seuraavat huomiot. Lain kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta (746/2011) 20 §:n mukaan ”Vastaanottorahaa hakevan ja hänen perheensä tulot ja varat otetaan huomioon vastaanottorahaa myönnettäessä toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997) säädetyllä tavalla” sekä 23 §:n mukaan

”Vastaanotto- ja käyttörahan myöntämisessä noudatetaan soveltuvin osin toimeentulotuesta annetun lain 3 luvun menettelyä koskevia säännöksiä. Vastaanotto- ja käyttörahan takaisinperintään sovelletaan toimeentulotuesta annetun lain 4 luvun takaisinperintää koskevia säännöksiä”.

Näin ollen pienellä osalla toimeentulotukilain ehdotetuilla muutoksilla on suoraa vaikutusta niiden vastaanottojärjestelmässä olevien hakijoiden elämään, jotka hakevat vastaanottorahaa. Vastaanottojärjestelmän asiakkaille ei ole muita taloudellisia etuuksia. Tulojen huomioimiseen liittyvät muutosehdotukset yli 18-vuotiaille voivat vähentää kannustavuutta ottaa vastaan pieniä palkallisia työtehtäviä.

Vastaanottorahan määrää on alennettu väliaikaisesti 1.8.2025 lähtien. Vastaanottopalveluiden osasto on kartoittanut vastaanottokeskuksille kohdennetulla kyselyllä alennuksen vaikutuksia asiakkaiden elämään. Yksi merkittävä vaikutus on ollut ruoka-avun pariin hakeutumisen runsas kasvu sekä täydentävän vastaanottorahahakemusten määrän kasvaminen.

Luonnoksessa hallituksen esitykseksi viitataan vastaanottorahan määrään osiossa 12.1 Oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon (s. 74): ”Taso ylittäisi edelleen reilusti esimerkiksi vastaanottorahan tason, jonka osalta perustuslakivaliokunta on todennut, että vastaanottorahaa ei voida sen saajien osalta ymmärtää suoraan perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaiseksi vähimmäistasoksi (PeVL 15/2023, kappale 20). Perustoimeentulotuen perusosan tason voidaan arvioida täyttävän ehdotetun leikkauksen jälkeenkin perustuslain 19 §:n 1 momentin vaatimukset.” Hallituksen esityksessä korostetaan toimeentulotuen viimesijaisuutta. Vastaanottorahaa alennettaessa muutettiin myös täydentävän vastaanottorahan momenttia, jotta nykyisessä säädöksessä perusosaan kuuluvia menoja voidaan tarvittaessa kattaa myös täydentävällä vastaanottorahalla. Muutos liittyi perustuslakivaliokunnan sekä hallintovaliokunnan mietintöihin välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon turvaamisesta.

Luonnoksessa hallituksen esitykseksi mainitaan muun ohella (s. 5), että ”Viranomaisten, kuten Kelan ja Migrin, välistä tietojenvaihtoa parannetaan, jotta Migri voi huomioida päätöksissään asiakkaiden tukeutumisen viimesijaiseen toimeentulotukeen.” Kuitenkaan Maahanmuuttoviraston ja Kansaneläkelaitoksen väliseen tietojenvaihtoon ei ehdoteta tässä esitysluonnoksessa muutoksia. Nykyisellään virasto saa tiedot toimeentulotuesta Kelan tietojärjestelmistä etuustietopalvelu Kelmun kautta.

Yleisemmin Maahanmuuttoviraston toimivaltaan kuuluvissa lupa- ja kansalaisuusasioissa toimeentulotukeen turvautumisella on ollut vaikutusta tietyissä oleskelulupahakemuksissa, sen sijaan kansalaisuushakemuksissa tällä on ollut vähemmän merkitystä. Kansalaisuusasioissa on ollut olennaista toimeentulon lähteen laillisuus, ei tietty tuloihin sidottu ansiomäärä, toisin kuin ulkomaalaislaissa tietyissä oleskelulupatyypeissä. Lupa-asioissa viimesijaiseksi sosiaalihuoltoon kuuluvaksi taloudelliseksi tueksi tarkoitettu toimeentulotuki voi estää oleskeluluvan myöntämisen, sen sijaan kansalaisuusasioissa nimenomaisesti nykyisen kansalaisuuslain esitöistä ilmenee, että

toimeentuloedellytystä arvioitaessa kansalaisuuden saamista ei estä yksinomaan se, että hakija on turvautunut toimeentulotukeen tai muihin yhteiskunnan myöntämiin tukiin ja etuuksiin. Kansalaisuuslaki on kuitenkin muuttumassa (HE 19/2025 vp) siten, että kansalaistamisen yleisiin edellytyksiin kuuluvaa toimeentuloedellytystä muutettaisiin siten, että painopiste olisi jatkossa turvatussa toimeentulossa. Muutosten myötä kansalaisuuden saamiseksi ei olisi riittävää, että hakijan toimeentulo perustuisi pelkästään työttömyysetuuteen tai toimeentulotukeen.

Jos esitysluonnoksen tavoitteet pitkäaikaisen toimeentulotukiriippuvuuden vähentämisestä toteutuvat, tällä voi olla omalta osaltaan vaikutusta lupa- ja kansalaisuusasioissa myönteisten ratkaisujen muodossa, kun hakijoita koskevat hakemusedellytykset täyttyvät.

Waal Johanna

Peura Hannu-Pekka
Maahanmuuttovirasto